35118

autor Czapski Fr.

MYSL SZCZERA
iak bydź dobrym Mężem
i Oycem
Każdemu z powołania swego
przystoi

Kto pod prasę własnego rozsądku bierze te dwa obowiązki: iak bydź dobrym mężem, i Oycem? wszystkim w tym stanie od samego początku zaraz powołanin swego, należy umarzać przeszkadzaiące do tego w krwi własney, a ustawicznie burzące się w każdym człowieku nawałności, aby te gòry niewzięły nad umysłem, ktòre go w przeciwne obracaią ułożenia, gdy swemi skłonnościami dążą zawsze do złego: kiedy nałog passyi łamie w nim powinności Chrześciańskie, że żadney z tych nieczyni sprawiedliwości, owszem gdy nie obiema, to iedney lub drugiey stronie tyranem się staie, zburzaiąc piekło codziennie w domu swoim, że od otwarcia oczu rannego grzmoty, pioruny, wrzawa z ust wypadaią,

do ſamego zachodu ſpokoynośc niemaiąc do iakiego ſpocznienia.

Napełniony cholerą intrygami domowemi, zemſtą, plotkami goſpodarz takowy, wiele bezſennych dla oſłabionych zmyſłów przepędza nocy. A ieżeli moment ze ſnu uchwyci ſpokoyności, ten mu przerwany tym tłumem nabitym myśli, które ſerce, i rozum iego otaczaią, i zabraniaią mu do tego rozporządzenia, aby ſobie do zdrowey rady uprzątnął wſzyſtkie przeſzkody, i rozdzielił momenta na przeniknienie tych powinności, które go otaczaią z prawa miłości, natury i ludzkości, aby tym dogodził ſpolnie, nie przeładowawſzy wagi, aby którą-kolwiek z tych uſzkodzić mógł oſobę, ale dogadzaiąc w

mia-

miarę każdey w ſzczegulności, uiścił ſię tak poſtanowionym od nayważſzego wyrokom, iako i charakteru ſwego ſłabość w nieporuſzonym pokazał męſtwie że ieſt ſpolnie dla nich przeznaczonym.

Chcącemu zaś rozebrać nay wierniey tey materyi oſnowę, nayściśley zoſobna w każdą rzecz wchodzić przyſtoi, bez parcyalności, nie uwodząc ſię ślepym omamieniem, i iakim uprzedzeniem, aby fałſz ukryty, podchlebſtwo przyozdobione nieprawdziwemi kolorami, prywata miłości właſney natężeniem, nie odebrały rozumowi i ſercu mocy poznania, i rozſądnie tego wſzyſtkiego tłomaczenia, bez względu inſzego nad ſamo ſprawiedliwości utrzymanie, co ſię komu z nich należeć powinno.

A tak

A tak roſtropnie życia ſwoiego rozporządziwſzy godziny, ſumnieniowi własnemu, ſpokoyności domowey przeſzkadzać niemoże takowe ułożenie, owſzem umacniać dopełniaiących tego nayiſtotnieyſzym czynności ich zamiarem, które porządkiem na mieyſcu przyzwoitym zoſtawuiąc, trzeba każdą powinność nie tylko po ludzku, ale prawdziwie po Chrześciańſku brać, myślić o niey, i wykonywać zawſze.

Nie dla tego wchodzić w ślubne obowiązki, aby z przyiaciela ſwego zoſtać panem, i z dochodow iey doſtarczać próżnie ſwym ułożonym expenſom, a czaſem z naywiękſzym zbytkiem te roztrwaniaiąc z obrazą i pogorſzeniem bliźnich naſzych, a tey, z

któ-

ktòrey funduszu na to zażywamy na expens dostarczenia przystoyney iey kondycyi uskąpioną ręką nieudzielamy potrzebom, ktòre koniecznie dla niey są przyzwoite.

Mało na tem umartwieniu, dawszy iey rękę na znak miłości, uczciwości, serce inszey oddaliśmy w offiarę, z ktòrego powodu spokoyności nigdy nie mamy, zdrowie targamy, fortunę wyniszczamy, i włożywszy się w ten nałog, co dzień do uboższego się nachylamy stanu.

J z tego to rozporządzenia tak nieprzyzwoitego mnożą się ustawicznie w Domach takowych umartwienia, zgryzoty, a złych szerzą się dla drugich nie do zbudowania przykłady, i ta zaraza

wie-

wielu ſąſiadow tą ſamą nawiedza chorobą, że pokoleniami prawie w takowe wpadaią defekta, i iak ſię tak zadziedziczy, iuż ſię z tey nie będą mogli podźwignąć ſpoſobu ſłabości, a iak mòwią oſtatni układ takowych rozwodu ſzukać na ten czas, lub w nędzy i roſpaczy zbywaiące życia dogorywać momenta. — Szukać więc przyczyny potrzeba czemu? zkąd ſię to złe tak bardzo zagęściło i ſzerzy coraz bardziey daley? a na reſzcie iak temu zabiegać powinniśmy?

Rożnie ròżni w takowey materyi daią zdania ſwoie, zkąd to zepſucie nayczęściey wychodzi, i zabiera pierwſze do tego początki; Ja w mym umyśle ieſtem w tym przeświadczony, że między ſiłu okolicznościami, ktòre nas w

wie-

wieku teraznieyſzym otaczaią, że do odmiany kraiowych obyczaiòw ziawiły ſię wielorakie mody, zwyczaie, maniery, a z tych płochości, trzpiotalſtwa naſtały, że kto ten narod w lat kilkanaſtu znał tylko, będąc od niego oddalonym na ten przeciąg czaſu, za powròtem ſwoim do niegoż przyznać to muſi z nieſkończonym zadziwieniem, że go znalazł we wſzyſtkim inſzym, nie do poznania, tak w poſtępowaniu zwyczaiach wcale odmiennych, iako i charakterze zupełnie ſię od dawnych Przodkòw rożniącym. — Gdy iaśnie poznawać możemy że powaga w ſtarych, ſkromność w młodych oczewiście zaniedbane, i w oſobliwſzy iakowyś ſpoſob zamienione, że poznać trudno czy w ſwoiey, czy w cudzey znayduiemy

iemy ſię nacyi? zgoła nię do pojęcia ſamych ſiebie; nad czym właſnemi zoſtanawiamy ſię myślami.

Nie utrzymuię ia tego obrzydłym każdemu uporem, aby koniecznie zoſtać ſię przy dawnych zwyczaiach; co ſię tycze grzeczności, polityki, poloru odmieńmy te na ſpoſob i układ dziſieyſzy, ieżeli ſą przyiemnieyſze, ſłodſze, ozdobnieyſze w ludzkości, w poſtępowaniu, co powierzchownie każdego przyozdabiać może. Ale w tym podobno nie ieſtem podeyrzanym fanatykiem, gdy życzę wewnętrznie myślić i czynić po dawnemu: to ieſt, kochać Boga i bliźniego. Bo ſkoro to zachowamy przykazanie, wiele dziſieyſzych manier, które ſię

w mo-

w modę zagęściły porzuciemy, zagradzaiąc im wcześnie drogę, że się zustawicznego zwyczaiu z czasem w prawodawstwo przeistoczyć nie będą mogły.

Tego zaś prawa wyraźnego czy zachować nie należy dla poślubioney przyiaciołki swoiey ktòra prawdziwą połowicą serca bydź powinna męża swoiego? ale gdy rozważnie przybierać dla siebie będziemy z prawdziwego przywiązania osoby, nie z maiątku tylko: dotrzymamy zapewne miłości i uczciwości, ktòrąśmy iey przyrzekli uroczyście małżeńskim przyrzeczeniem, nie będąc dla niey w niczym tyranem, skąpcem, szpiegiem, niedowiarkiem, cholerykiem, grubianinem, ale słodkim, wyrozumiałym, cierpliwym,

hoy-

hoynym i nayſzczerſzym, że bez pogorſzenia młodſzym zoſtaną przykłady zachowania ſię w tym ſtanie prawdziwie Chrześciańſkiego.

Od tych zaś wſtrzymać ſię przywarow, ktòre nayprędzey wkradać ſię do natury naſzey zwykły, można ſnadniey drugim zabieżyć, że nie opanuią mocą ſwoią z myſłow naſzych, ktòre ich czynią nieſpokoynemi, i pobudzaią do uſtawiczney odmiany dla tey oſoby, ktòrą kochać i poważać ieſt obowiązkiem, czego nayczęściey niedopełniamy, gdy w małych rzeczach żadney w ſobie nie pokazuiemy cierpliwości, częſto zarumieniwſzy twarz z cholery i uſtawicznego nieukontentowania, przeymuiąc słowami i przykremi

ucin-

ucinkami przyiaciela ſwego, ktòry ròwnie złożony z tkliwości, kiedy podobną czułość ma w krwi ſwoiey, a ta ſkłonność mu daie do takowey wzaiemności, z ktòrey i on ſam ieſt złożony.

Owoż przenikaiąc to, koniecznie ulegać małym rzeczom powinniśmy, aby ſię wielkie z tych nie ſzerzyły nieukontentowania; a w tym gdy w początkach ſamych zabiegać poſtanowiemy, małe za nic, a wielkie za małe takowy mąż oſądzi dla ſiebie. A choć doświadczy na iaki moment kròtkiego umartwienia, prędko to rozumem, gdy zechce, zwyciężyć potrafi.

Nie ieſt zaś cel i układ mego w tym piſania, abym na ſtan mę-

ſki

ſki pociſki rzucał, że z niego oſoby tylko targaią związki małżeńſkie, i ſą przyczyną nayczęściey do rozdzielenia ſię z ſobą. Ale iak ieſt zamiar ſzczegulnie myśli moich w teraznieyſzym piſaniu, iakim należy bydź mężem, tak płeć białogłowſką ieżeli nie dobrze, nigdy zle wſpomnieć, mam ſprawiedliwe u ſiebie poſtanowienie. A choć ſłyſzę od innych częſte do niey nieukontentowania, tego mnie w pożyciu moim doświadczać nie przyſzło, a kto czego niedoznaie, iaſno ſię w tym tłomaczyć nie umie, ani może.

Ten więc mòy argument wypada, dobre znam, o tym piſać mogę, złego niedoświadczam, krzywdzić tę płec nigdy niechcąc, i dziś niepowinienem, owſzem z

po-

powinności ſumnienia, bronię ich odrzucaiących nayczęściey niewinnych potwarzy, ktòre cierpieć, doświadczać bardzo częſto im przychodzi. Bo widząc w ciągu życia ſwego wſzyſtko dobre w cnotliwych żonach ſwoich, iakże ſię zwyciężyć rzucać prześladowania na ich urodzenie, z ktòrych bardziey budować niegorſzyć przywykłem.

Wiele na mężu rozſądnym, cierpliwym zależy, gdy ma pomiarkowanie, i nigdy ſię parcyalnością nieuwodzi, a w każdey rzeczy delikatności zażywa, ktòrą tamą ſię ſtaie wſzyſtkim popędliwościom, ktòre, oſobliwie w Domach dyſtyngwowanych, od początku ſamego nabierania światła umarzane (ile w oſobach zacnych)

bydź

bydź powinny. Bo ci ſą zwierciadłem dla ſtanow niżſzych od ſiebie, na ktòrych z ciekawością obracaią oczy. A ſkoro z gòry złe, ktòre nieuſtannie trwa, i mieſzka, ma ſwoie początki, nie dziw że ſię i drudzy w niżſzym rzędzie ſtaią im podobnemi.

Rzecz pewna, że ſkłonności Człowieka ſą coraz bardziey podległeyſze zepſuciu, iak polepſzeniu naſzey wrodzoney żywości, ale męſtwo, ſtałość, te ſą prawdziwe inſtrumenta do zabieżenia temu, aby cnoty przekryſkowały przeſtępſtwa, i panowały mocą ſwoią nad temi ułomnościami, często przypominaiąc ſobie czego mię wiara moia uczy, i iak daleko ogranicza prawdziwego Katolika ſwemi poſtanowionemi wyrokami.

A z te-

A z tego czerpaiąc zrzodła sam grunt prawdy, każdy przekonanym zostanie, aby postaci małpki nie brał na siebie naśladuiąc mędrkow, modnych Filozofow, a dawną odmienił naukę na teraźnieysze tłomaczenie, ktore przewraca na odment niezgruntowaney przepaści, i z mieysca ruguie, że wielu nieczyni zadosyć powołaniu swemu, ale samym bałamuctwem błąkaią się myślami swemi, że nayoczewistszey rzeczy rozeznać im trudno.

A zatym temu zabiegaiąc przełamie się porządek, ktory łańcucha ogniwa wiąże, to iest złe z gorszym coraz bardziey spaiaiąc, i przez opasanie ściśleysze zniewala, żeby nikt inaczey niemyślał, tylko według zdania teraź-

nieyſzych Piſarzòw, ktòrzy oczewiſtą prawdę w kłamſtwo zamieniaią, i pozorem ucukrowaney ſłodyczy truciznę zaprawuią, na uſidlenie i zgubienie oſob tego nieprzenikaiących, a w zaślepieniu i omamieniu coraz mocniey ſię utwierdzaiących, że przebrawſzy miarę w przeſadzeniu natury, żadne iuż nie pomoże lekarſtwo; cudu tylko ſamego czekać trzeba powſtania z tak zarazliwey choroby.

Ten ci to przypadek daie poznać, aby ſię drudzy chronili, żeby tego złego powietrza niezachwycili, a poznaią i zupełnie zoſtaną przekonani, że do ucalenia fortuny, zdrowia na ciele i duſzy wiele ſię przyłożą, gdy tym wewnętrzną ſpokoyność (ktòrą w takowym bałamuctwie mieć nigdy

gdy niemogą) dla siebie bez ochy-
by przywrocą: bo na to że wszyst-
kiey kalkulacyi naysprawiedli-
wiey wypada, że wszyscy z wła-
sney siebie miłości dla zupełnego
bespieczeństwa życzyć iey sobie
koniecznie powinniśmy.

J kto się od tego nie czyni da-
lekim, i dopełnia z łacnością po-
wołanie swoie przekonywa wszy-
stkich przeciwnych temu, ktorzy
nie wchodzą w istotę samey praw-
dy, iakim mężem bydź przystoi
każdemu. Więc gdy złych wiele
zwyczaiow widziemy, trzeba aby
i dobrych w naszym niezbywało
Krolewstwie. A ieżeli większo-
ścią liczby przeważą dobrzy; siłu
z takowego przykładu do moc-
nieyszey prędzey przywykną uda-
wać się strony.

To na ten czas za pierwszą modę od dawnych wiekow zażywane, a dziś dla staroświeczyzny zarzucone przywròcą się maniery, że rzadko na złe a częściey i ustawicznie na dobre poglądać będziem mogli obyczayności.

Dalszy zaś rozciągaiąc węzeł założonego wpisaniu przedsięwzięcia, następuie teraz osnowa materyi iakim należy być Oycem.

Otym mòwić, czyli pisać wiele by można wykładaiąc powinnosci Rodzicòw stopniami, iak dzieci edukować? czego im bronić? co im pozwolić? i na iaki koniec to wszystko obròcić należy? ale gdy w tey materyi iuż się w xiążce pod tytułem. *Przestroga oyca dla dzieci swoich, iakiemi*

przy

przy Religii prawdziwey i gruntowney powinni bydź obywatelami dla Oyczyzny ſwoiey, wyraziło dokładnie. A w drugiey pod tytułem *Rożne namienienia ćwiczenia ſię w cnotliwych dla kraiu obyczaiach*, przydały ſię naypotrzebnieyſze powinności dla wſzyſtkich młodych, tak w płci męſkiey, iako białogłowſkiey, ktòremi rządzić, tchnąć, i kierować ſię maią; a wdoſkonalſzym wieku ile w wolnym urodziwſzy ſię narodzie, do czego ſię applikować, idąc ſzczeblami, i komu być użytecznemi powinni, obiaśniło ſię niektòremi Artykułami traktuiąc materye pod tytułem *Uwagi treść ſamą zawieraiące, przez co ſię nachylamy do upadku, i iakiemi ſpoſobami nam nayprędzey temu złemu zabiegać potrzeba.*

Dla

Dla przekonania zaś co nam jeſt w Narodzie naſzym naypotrzebnieyſzego, zebrawſzy niektòre okoliczności, w naykròtſzym ſtylu w czwartey xiążce do poprawy rządu pod tytułem *Dom nadwerężoney Rzeczy-poſpolitey iakiemi materyałami nie tylko do dawney przywròcić ozdoby, ale ieſzcze nowey przydać wſpaniałości.* J te porządkiem umieściwſzy: ktòremi reſztę naſzey moglibyśmy ucalić wolności, a w tych że ſię do tey przedſięwziętey materyi wiele ściąga wyrazow; nie ſądzę powtarzać tego, o czym ſię iuż namieniło. Chcę tu tylko teraz wſpomnieć naykròcey, czego ſię tam ieſzcze niedopiſało.

Poſtępuię więc daley w zamierzeniu moim, trzymaiąc ſię tey nie-

nierozdzielney powinności, iak być dobrym Oycem należy bez zaślepioney miłości, dla ktòrey częſte popełniamy omyłki, i czyniemy zgorſzenia, że nie według ſtanu, wieku ſtaramy ſię edukować ich, ale przerzucaiąc porządek, że nie w mieyſcu należytym, ani w wieku przyzwoitym wykonywamy naſze ułożenia, ktòre ſą przeciwne ich urodzeniu, i niezgadzaią ſię ni z domowemi, ani narodu ſwego intereſsami, a tak daleko ſię zapędziwſzy, że częściey bez porządnego w tym umiarkowania wypełniamy to: co nam pierwſza myśl do głowy przyniesie, puſzczaiąc młodych bez cuglow na wolność, gdzie ich zaślepiony zapęd, i ſama często noſi, uwodzi popędliwość.

Ma-

Mało podobno liczyć możemy na świecie ludzi, aby ſobie własnych nie życzyli ſukceſsorów: i gdy z opatrzności pozyſkać im przyidzie, że zaſłużą na to błogoſławieńſtwo ſobie, iż ſię tym uchować dozwoli, czy nie ieſt takowych naypierwſzym ſtaraniem? łożyć na to wſzyſtkie uſiłowania? aby od wzraſtaiącey ich młodości poſtępowali w cnoty, nauki, przymioty, i w to wſzyſtko, co naybardziey zdobić, upoważać młodego może, żadney nieopuſzczaiąc, ani ſpóźniaiąc okazij, która bydź powinna dla nich przewodnikiem do wſzyſtkiego dobrego.

Tych zaś mieć a zoſtawić bez edukacyi i pozwolić wſzyſtkich złych nałogow, aby ſię wnich

bez

bez ugaſzenia zoſtały: tak dalece że co ſię tylko podoba, wolno im to wſzyſtko dopełniać uroczyście. Toć ſami takowi rodzice ſą przyczyną właſney ſwoiey i ich zguby, że to, co z przodków ſwoich mieli, i ſami pracowicie przyczyniali, przez rozwiązłość na wſzyſtkie będąc rozpuſzczonemi zbytki, i ſwywole, gdy w marnotrawſtwo im obracać dozwalaią, iak ſię tego uſtawicznie napatrzyć, i naſłuchać codziennie możemy.

A lubo naſza natura nigdy nie próżnuie, i ma ſwoie uſtawiczne pragnienia, ale czy do dobrey lub ſzkodliwey rzeczy? przeto koniecznie w tym cnota z rozumem złączona mieć powinna pośrzednictwo: utrzymuiąc aby właſnego na to zażyła bez parcyalności

roz-

rozſądku, chwaląc co ieſt godno wielbienia, naganiaiąc i odrzucaiąc wſzyſtko to, co niewarto wſpomnienia.

A Gdy tym ſprawiedliwym będą poſtępować krokiem; ſerce ſię układać w każdey młodey będzie oſobie, że ſkłonności żadney nieprzypuści do złego, a wnim wpoioną dobrocią roſtropność na rozſądzenie wezwawſzy, mieyſce w nim dla ſamych zoſtawi cnotliwych talentòw. A ſkoro takowe naſtąpi ułożenie; zabieży ſię wſzelkiemu niebeſpieczęńſtwu, o ktòrym każdy oyciec troſkliwym w ſwoim bydź powinien myśleniu.

Otoż temi ſię zaſtanawiaiąc częſto myślami, i uſtawiczną w tym cierpiąc nieſpokoyność; po-

ſta-

ſtanowiłem u ſiebie (nie ufaiąc doczekać ſwoie edukować potomſtwo) napiśmie zoſtawić oycowſką dla nich przeſtrogę i radę jak ſię edukować? czego ſię ſtrzedź; jak ſobie poſtąpić? komu ſię całkiem poświęcić? i z kim ſię z honorem, uſługami, fortuną dzielić maią? ato z ſzczegulney ſerca i umyſłu mego napiſałem czułości.

Jeżeli zatym ktòry ciekawością zdięty zoſtanie, że żądać będzie przeczytać do tego wyrażone ſpoſoby? odſyłam tego zacnego czytelnika do tych wyżey wſpomnionych xiążek, ktòre w oſobnych artykułach podzielone materye maią. A w nich znaydzie ſiła peryodow, ktòre temu ſłużą piſaniu. Dla tego dwa razy iędną rzecz wſpominać nie ſądzę przy-

czy-

czyny, ale ie każdemu pod właſne poddaię rozſądzenie, czyli przyiąć lub niemi wzgardzić zeche.

Mòy zaś cel inſzy, iak ten ſzczegulny z urodzonego przywiązania żem Polak: przyſługę więc uczynić chcę i pragnę ſwemu Narodowi, a kochaiąc go, i w nim obywatelow, radbym z proſtoty ſerca ſwego nigdy niepodeyrzanie, ani zdradliwie tłomaczyć ſię dla niego.

PRZYŁĄCZA SIĘ Tu.

Liſt do Autora wyrażaiącego *myśl ſzczerą iak bydź dobrym mężem* dowodzący cnoty męża, a dla wzgardy tych od żony; że ieſt przynaglony ſtarać ſię o ſeparacyą lub rozwod dla ſiebie.

Czy-

Czytaiąc rozważnie *Myśl szczerą iak bydź dobrym mężem z powołania swego przystoi* donieść to authorowi tego pisania postanowiłem teraznieyszą odezwą, że przeświadczony zostałem zupełnie, iż dla cnotliwey żony tak się mężowi w ograniczeniu swoim zachować należy. Do czego ieszcze y moie niektòre przydać osądziłem w myśleniu swoim sposoby, które każdy mąż cnotę kochaiąc pełnić iest obowiązanym.

Lecz ktòry dopełniaiąc to ściśle, doznaie wszystkiego przeciwnie? biorę to przedsięwzięcie samą w tym wyłuszczyć rzetelność, i dla lepszego obiaśnienia namienić niektòre ustawiczne przykłady, ktòrych się staię na

wie-

wielkim świecie tu mieſzkaiąc codziennym prawie uczeſtnikiem, a te ſię w tym wieku przez tę płeć pomnażaią, i bez powściągnienia ſię od nich, na cały kray coraz bardziey ſzerzą i utwierdzaią.

Widocznie zaś przeniknąłem, że ten Autor, który to piſał, z poruſzenia ſerca właſnego był do tego prowadzonym, że mu ſama ſzczerość na papier dyktowała, nie obłudne tego wyłuſzczenie wſzyſtkiego, czego w ciągu życia doświadczał, a z czułości i żywości ſtylu poznaię, że nie podeyrzaną prawdę o ſobie wyraził.

Ale niechże i ia w tym wiarę znaydę, że gdy po wielu mieycach bez parcyalności zimną krwią

pa-

patrzą, nasłuchałem się mało do zbudowania, a więcey do zgorszenia przykładow, racz WM. Pan bydź przekonanym, że nie piszę tego z żadney nienawiści, ani uprzedzenia iakiego, rządząc się tym zdaniem, abym uporczywie przestawał przy moim widzimisię, że każdą rzecz censurować, macerować, odrysować, naganiać i przewròcić nawet dobre w naygorsze potrafię, ale szczegulnie z przeciwnego na ludzi spadaiącego losu; a z tego bez wzruszenia w sobie nienawiści i iakowey zemsty na tę płeć zaostrzam pioro w uszczypliwym iey dotknięciu, czerniąc kroki i ślady, aby sławę iey usunąć na niskie gradusy, żeby stała się uczestniczką wzgardy od całey powszechności.

Lecz

Lecz nie ten cel pisania mego, ale ta nayprawdziwsza osnowa, że gdy iest co dobrego, i złego także niezbywa wszędzie. Czego więc kto doświadcza ustawicznym widzeniem, nayprzyzwoiciey otym mòwić i pisać zdoła, a zazwyczay w dobrym smaku, gdy się co złego zaprószy, oczywiście poznać daie, że słodycz z gorzkością zmięszana.

Owoż ten to pieprz z żołcią zmieszany, ktòry koniecznie zgryść powinien każdy, na ktòrego koley ta przyidzie z nieprzewidzianego wyroku. Aby takowe w przeciwnym guście kosztował w swym życiu przysmaczki, i przyiął ie z rezygnacyą, chcący w tym sobie ziednać zasługę, a razem iednych przestrzegł iak się w takowych

uno-

unosić i dzwigać przeciwnościach maią, żadney nieprzypuściwszy rozpaczy. Drugich wcześnie (ktòrzy się do tego stanu zabieraią) aby uczynił przygotowanemi, ieżeli co niespodziewanego ich potka, umieli znośić cierpliwie, przodkuiąc wszędzie z rozumem, uprzedzaiąc nagle spadaiące nieszczęście, żeby prosto wymierzywszy celem w same nie ugodziło serce, i raptowey nie nabawiło śmierci bliźniego, który sobie na przedłużenie nie na ukrocenie bierze przyiaciela, i z nim przepędzonych godzin w każdym przeznaczeniu dzielił wszystkie życia swego momenta, znoszącsię we wszystkich ułożeniach domowych tak w edukowaniu potomstwa swego, iako w przyczynieniu maiątku dla nich nie z krzywdy żadney, ale z pra-

cowitą usilnością, zabespieczaiąc dla nich pożytki bez płaczu i narzekania ludzkiego, ani złzow spadaiących, ktore wyciska chciwość niepohamowana od niewinnego ludu, zdzieraiąc go nad przepis włożonego na niego w podatkowaniu nieznośnego ciężaru.

Daley postępuiąc: miał w przeciwnościach swoich miłe społeczeństwo, dzwigaiąc ie rownym podziałem, przez co moc swoię tracą i tęgość, gdy się razem, a nie na iedney ciężarem wspieraią osobie.

Nie dosyć na tym, starać się należy o przyiacioł prawdziwych spolnie maiąc ich wcześnie zabespieczonych, nie w tych dopioro minutach szukać tych, gdy nagła

gła przyciśnie potrzeba, ktòrzy przeniknąć zdołaią, że z intereſſu ſamego, a nie z ſzczerey przyiaźni ſzukani zoſtaną, i ten ton zapytania i uſiłowania ſnadno poznaią, a zważywſzy układ rzeczy takowey, bardzo prędko ſię na odpowiedź polityczną także zdobędą, i uchylić ſię całkiem od takiego żądania potrafią.

Nie koniec ieſzcze tego: trzeba niewymyślać pròżnych expenſow, ale te według maiątku ſwego dochody miarkuiąc na części dzielić, aby potrzebnieyſze zawſze pierwſzeńſtwo miały, ktòre ſumnienia nie obciążą, Familią własną na Duſzy i ciele ozdobią, kraiowi ſwemu honor i ſławę przyniesą, zgoła w ſzczegulności tak mężowi, żonie, dzieciom, iako i

do-

domowym radość i ukontentowanie ziednaią.

A na ten czas dom się takowy szczęśliwym nazwać będzie mògł, że patrzący i słyszący zagrzani dobremi przykładami, przekonani zostaną, że tam Anioł pokoiu mieszka, i wszyscy z tego się budować a niegorszyć nauczą.

Ale gdy się na opak rzęsiście nasłuchac, i napatrzyć zdarzy, iak się po wielu Domach iści, toć iest rzecz przeciwna oczom i uszom ludzkim, kiedy zamiast iedności, tam w naymnieyszey rzeczy kłotnia, zawziętość panuie. Na mieyscu umorzonych namiętności, rospusta ma swoie siedlisko, w stopniu pomiarkowania, rozrzutnosć gòrę odebrała, a co nayniezno-

śniey

śniey miłą zgodę codzienne w zapale nieugaszonym piekło opanowało. Gdzie słodki pokoy mieszkać powinien, wrzawa się ustawicznie od rana do nocy samey o uszy obija. Tam zaś, gdzie grzeczności zażyć potrzeba, same grubiaństwo szerzy się coraz bardziey daley. A gdzie dobroć dziedziczyć powinna, złość w ostatnim stopniu rozkrzewia się ustawicznie. Przeto zaufanie w otwarte niedowiarstwo, uczciwość w niewstyd zamienione, miłosierdzie zaś w zapamiętałą zemstę przeistoczone. A zatym pasmem się ciągną ze wszech stron wszystkie przeciwności, że na mieyscu prawdy, rzetelności, same istotne kłamstwo, oszukanie wprowadzone. J gdzie prosta szczerość serca być powinna, intrygami, plotkami podeyrze-

rze-

rzeniem otoczona, i opaſana zoſtaie niewinna oſoba. A tak na reſzcie zamiaſt ſkromności, poſłuſzeńſtwa, pycha, zuchwałość nieograniczona panować pragnie, przywłaſzczaiąc ieſzcze ſobie (wziąwſzy na kieł) przemoc władania Domem całym, zapomniawſzy tego dobrowolnie, że zawſze podlegać we wſzyſtkim Mężowi przyciśniąna Prawem Boſkim i ludzkim zoſtaie.

Pytam ſię teraz ieſt że obowiązany mąż tak nieſzczęśliwy poddać ſię tym nieznośnym przeciwnościom? i bydź mordercą Duſzy i ciała ſwego, nie folguiąc im wolnym odetchnieniem aby miłey mógł zażyć dla ſiebie ſpokoyności? ile gdy uſtawicznym dręczeniem widzi że codzień nowy

gozdź

gozdź do truny dla niego przysposabiaią, że przed czasem grob zaledz zostanie przyniewolonym, nie zażywszy żadney słodyczy w ciągu życia swego, w ktorym pomyślić by mogł o rozporządzeniu i utrzymaniu fortuny, o przymnożeniu dochodow, o małoletnich sukcessorow doskonałym wychowaniu i edukowaniu, staraiąc się z należytą usilnością zasłużyć na honor i sławę własney Oyczyznie, a na reszcie iak życia swego rozporządzeniem bespiecznym ostatnie zakończyć by mogł godziny.

Te przyczyny ważne przynagłaią w tym, że brać się musi do tego ułożenia, że rząd się przy nim zawsze zostać powinien, poddać się (głową będąc) nigdy płci tey nie należy, ani przystoi, gdy

mu

mu to ogòlne przeznaczyły Prawa, zażyć w tym władzy swoiey ma zawsze otwartą drogę, ile będąc na sumieniu własnym przekonanym, że w iedney tylko sprawiedliwości używa tego, a tym samym daie poznać, iż w tym pięknym ułożeniu iest przezornym i doskonałym mężem, nie szafuiąc pròżnie z tą swoią zwierzchnością.

W Jakim zaś czasie, i kiedy dopełniać to każdy mąż powinien? do własney to iego należy rostropności. Moim zaś zdaniem nie prędzey bym to Przyiacielowi swemu przypomniał, iak w ten moment, ktòremu żadna nie zaradzi łagodność, i przekonanie, że własny nareszcie odstąpi rozsądek, lecz nie w te godziny kie-

dy

dy zaślepi złość rozum, i zaćmi wſzyſtkie zmyſły, że niewidzi co innego, iak ten iedyny cel, do ktòrego ſkłonnością ſwoią dąży, choćby na oſtatnią przepaść, byle dokazać ſwego; ale w tym czaſie, kiedy iuż po tych wielkich burzach pogoda naſtąpi że wſzyſtkie złe chmury ſtrawią, i cale ſię rozſzedłſzy zupełnie uſpokoią.

Gdy zaś zażywaiąc takowych manier w cierpliwości i w myśleniu ſwym niezapomniawſzy doſkonałego rozſądku, a te nie ſą od niey przyięte, owſzem wzgardzone, odrzucone, i uſtawiczna recydywa częſto ſię odnawiać przywyknie w momentalnych przeciwnościach, iż każda rzecz nieprzyzwoicie kierowana, i zażywana zoſtanie, że modeſtya i wſtyd od-

odſtąpi, zuchwałość ſzczeblami do ſamey przepaści nachylać ſię zacznie, gdy fortuna, honor, cnota, dużo nadwerężone wkrotkim czaſie zoſtaną.

Przed czaſem to przewidziawſzy zabiegaiąc wſzyſtkiemu dobremi ſpoſobami, a niemi ieżeli tego dokazać niepotrafi u całey powſzechności za niewinnego zoſtać ſię koniecznie powinien, kiedy w tych krytycznych czaſiech w czeſnie, aby ſiebie i Dzieci niezgubił, ſzuka ſeparacyi. A ieżeli w ſumieniu ſwoim przeświadczony że do rozwodu według Kanonow przepiſanych ma ważne przyczyny; ze wſzech miar nic mu na ten czas złego w tym żaden przypiſywać może, ani powinien.

Ta

Ta ieſt przyczyna do WMPana nadgłoſzenia mego, nieutrzymuiąc że dobrych żon niemaſz w naſzym kraiu, ale że i złych wiele liczemy nie tayne tego dowodzą przykłady.